

Een idee voor een Open Source Democratie

Versie 4.0

Augustus 2016

Door Thijs Bollen

(info@eendonquichot.nl, www.twitter.com/eendonquichot, www.facebook.com/een.quichot)

www.opensourcedemocracy.eu

www.claimingourfuture.eu

Inhoud

De stelling.....	2
Associaties bij de term ‘open source democratie’	2
Wat is mijn interpretatie van open source democratie?	3
De kracht van open source democratie op politiek en maatschappelijk gebied	3
Voordelen ten aanzien van de kwaliteit van besluiten en ten aanzien van de kans op succesvolle uitvoering ervan	4
Toepassingsaspecten.....	4
Rol van de vertegenwoordigende macht	4
Enkele gedachten over de ethiek van de volkswil versus die van ‘de goede dictator’	5
De mate van goed geïnformeerd zijn en de kans op blokkering van slechte intenties	6
De noodzaak van een... dictatuur van de zeggenschap van allen!.....	6
De feitelijke overname van macht en bezit.....	6
Van rups tot vlinder, elke generatie weer	7
En nu?.....	7

De stelling

Zolang het besef er (terecht) nog niet is dat een plek in het paradijs voor iedere wereldbewoner, inclusief die van zijn nageslacht, reeds hier op aarde gegarandeerd is, en de duurzame aanwezigheid van de sociaaleconomische voorwaarden tot een gelukkig bestaan dus nog voor niemand een vanzelfsprekendheid is, luidt mijn, op ervaring op verschillende niveaus gebaseerde stelling:

Elke willekeurige elite, d.w.z. het totaal van haar individuele leden, hecht altijd zodanig aan het pluche dat de mechanismen die deze hechting oproept veel bepalender blijken voor het voortbestaan en zelfs vergroten van machtsongelijkheden dan welke andere krachten dan ook, inclusief alle (aanvankelijk) goede intenties. Dit geldt ook voor groepen met maar weinig macht, maar met wel meer macht dan de meeste mensen, en ook voor dergelijke groepen met een linkse statuur. Een elite is een elite.

Deze stelling geldt dan dus ook voor vertegenwoordigende democratieën (per definitie een systeem van elites, zelfverkozen of niet!), en dan zowel voor het besturend orgaan als voor het controlerende orgaan. Bij dat laatste orgaan speelt namelijk altijd de verborgen agendakwestie. Voor leden van controlerende organen is er namelijk het pluche van de huidige zetel, maar plakt bovendien het pluche van het te controleren orgaan reeds terwijl men er (nog) niet eens op zit! En daarom is echte, geloofwaardige oppositie, d.w.z. die met een geloofwaardige dreiging van 'naar huis sturen' achter de hand, niet mogelijk, want men heeft elkaar bij de volgende verkiezingen bij het samenstellen van de kandidatenlijsten en het erna opnieuw verdelen van de posities immers weer hard nodig!

Brengt een parlamentslid wél een motie van wantrouwen in, vormt dat dus voor de meesten van zijn collega-parlamentsleden - zélfs binnen de eigen fractie! - al dan niet bewust een bedreiging! Die enkele tegenstanders van het bestuur die niet wegens persoonlijke ambities op wisseling van de macht uit zijn, zullen daarom door hun eigen medeparlamentsleden altijd geïsoleerd worden, tenzij er sprake is van zo'n enorme publieke druk, dat er zich voor die parlamentsleden kansen aandienen om vroegtijdig op het hogere bestuurspluche terecht te komen zónder dat ze de huidige elite nog nodig zullen hebben.

Mensen met echt hart voor de zaak vallen in dit spel dus meestal gedesillusioneerd af, en zo niet, raken zij óf ethisch gecorrumpeerd óf bereiken zij veel te weinig.

Vanwege dit soort mechanismen zou je dus eigenlijk van constructies met een vertegenwoordigende democratie af moeten willen, zonder de democratie zelf eraan te willen geven. En dat kan! De technologie is er en de grootschalige beschikbaarheid van die technologie eveneens.

Associaties bij de term 'open source democratie'

De naam open source democratie roept als het goed is de volgende associaties op:

- Herbronning van het denken over democratie: wat verstaan we eigenlijk onder 'de macht aan het volk'? Voldoen de huidige vormen van democratie wel aan dat uitgangspunt? Etc.
- Toegankelijkheid voor iedereen
- Impliciete erkenning van de aanwezigheid van *voldoende* deskundigheid bij het volk zelf
- Het zelf actief meebouwen aan een betere democratie, d.w.z. met z'n allen meedenken over alle problemen waar we in de wereld op kleine en grote schaal tegenaan lopen
- Het vrij delen van de resultaten van dat meedenken
- Alle kleine en grote bijdragen aan de democratie op een gestructureerde wijze in een groter geheel onderbrengen
- Software

Wat is mijn interpretatie van open source democratie?

Een open source democratie is een democratie die mensen zelf maken. Niet eens in de zoveel tijd op personen of partijen stemmen, maar steeds weer opnieuw en op zelfgemaakte plannen en oplossingen. Niet als bij een referendum ja of nee tegen een voorgekookt besluit mogen zeggen, maar vanaf het begin met alle betrokkenen samen bezig zijn: een knelpunt benoemen, oorzaken benoemen, deeloplossingen benoemen, op deeloplossingen stemmen, oplossingen uitwerken, op uitwerkingen stemmen, etc. Mijn idee begint met online collaborative mindmapping, open source uiteraard, gelinkt aan online fora voor vrije discussie en voor polls over de mindmapitems. Op basis van de meest verkozen mindmapitems worden vervolgens verschillende versies van een beleidsstuk/visie/oplossing gemaakt in een collaborative writing-omgeving (wiki's), die versies worden weer ter stemming voorgelegd, etc.

De kracht van open source democratie op politiek en maatschappelijk gebied

Het betreft allemaal reeds bestaande tools, stuk voor stuk reeds waardevol van zichzelf, maar de combinatie ervan geeft nog veel meer kracht: op deze wijze is het mogelijk om van helemaal onderop op gestructureerde en democratische wijze iets te ontwikkelen, met het grootst mogelijke draagvlak en gebruikmakend van alle beschikbare kennis. Bovendien gaat het zo om de inhoud en niet om de personen die de inhoud opschrijven. En: het proces van het van onderop komen van bijv. een visie (of ideologie!) is het wezenlijke van de visie zelf! Want alleen zo krijg je een eerlijk en compleet beeld van wat iedereen wil, én van waar men tenslotte samen op uitkomt om alle wensen zo goed mogelijk te honoreren. Een soort digitaal polderen dus, maar dan op zeer gestructureerde en democratische wijze, en met daadwerkelijk de behoeftigen aan tafel in plaats van alleen maar elite. Als je bovendien als uitgangspunt hanteert dat de moderators (kan dus iedereen zijn, maar bijvoorbeeld ook op grond van hun bijdragen gekozen senior moderators) zich vooral richten op de kwetsbare groep van het moment, voorkom je maximaal dat een nieuwe elite ontstaat en is er dus een wezenlijk grotere kans op een duurzaam machts-evenwicht! Dit is overigens mijn interpretatie van de socialistische term 'permanente revolutie' en werkt dan als volgt: moderators (natuurlijk (ook) de kwetsbaren zelf!) die mindmapping voor oplossingen en visies voor achtergestelde groepen promoten, stellen dus die achtergestelde groepen (zoals bijv. ook politiek links!) in de gelegenheid om grote pressie uit te oefenen (bij een echte open source democratie is het natuurlijk bij wet geregeld dat het mindmapitem met de meeste stemmen gewoon de betreffende wetgeving bepaalt!). Denk eens in wat een boost elk lid van een achtergestelde groep zal krijgen als hij doorlopend kan zien dat met hem vele anderen precies hetzelfde willen! Elites daarentegen hoeven niet te mindmappen, en doen ze het toch, zal het des te doorzichtiger zijn dat hun behoeften louter machtsbehoud betreffen... waardoor zij minder stemmen zullen krijgen. (De kunst is verder ook om de wens van de elite (bijv.: ik wil mijn bevoorrechte positie behouden) om te buigen (bijv.: dat kan juist alleen maar als je inlevert, want AIQ omhoog, vraag omhoog, etc.).)

In feite hoeft het zich richten op de kwetsbare/achtergestelde groep van het moment niet eens een uitgangspunt te zijn om toch centraal te staan. Want zijn deze groepen niet juist per definitie achtergesteld doordat zij een gebrek aan zeggenschap hebben (gehad)?! En de groep die nu niet achtergesteld, maar wel kwetsbaar is (het precariaat)? Die vreest óf zijn zeggenschap kwijt te raken, óf hij had die niet, maar had slechts geluk met zijn leefsituatie tot nu toe. Als iedereen vrije toegang tot de mindmaps heeft, zullen de kwetsbaren/achtergestelden de meeste behoefte hebben aan deelname én de meeste kans hebben op het winnen van de publieke opinie. En omgekeerd: hoe machtiger en rijker op sociaaleconomisch gebied, hoe minder behoefte aan deelname, en hoe doorzichtiger de motieven zullen zijn in geval van deelname. Er komt dus als vanzelf meer evenwicht.

Voordelen ten aanzien van de kwaliteit van besluiten en ten aanzien van de kans op succesvolle uitvoering ervan

Digitale 'mindmapping', met behulp van een pakket met de 'online collaborative feature' (iedereen kan er in werken) en met 'voting feature' (maar stemmen kan eventueel ook via de poll-functie van een forum), is dus, als het massaal plaatsvindt, niet alleen een erg krachtige methode voor het helemaal van onderop, op gestructureerde en democratische wijze tot stand laten komen van visies, wensen, oplossingen, etc., maar daarnaast is deze methode ook heel effectief om het vrije inventariseren van ideeën en stellingen niet meteen door oordeelsvorming te laten verstoren. Bovendien blijven alle factoren die bij complexe vraagstukken horen, dus ook die factoren waarvan nog niet meteen duidelijk is hoe de verbanden precies lopen, steeds in beeld. Ten slotte is het nog een fraaie wijze van presenteren.

Teksten die op basis van deze methode gemaakt worden, vormen zo de weerslag van de maximale benutting van het kennispotentieel van allen die mee willen doen, én hebben per definitie een groot draagvlak. Als er tijd is om meerdere versies van een stuk te produceren, en die weer ter stemming worden voorgelegd, eventueel zelfs per punt of alinea, krijg je zelfs een tekst met het grootst mogelijke draagvlak. Hoe dan ook draagt, door het actief mee laten doen - en mee laten beslissen! - van alle betrokkenen, de methode al vanaf het eerste begin niet alleen bij aan de kwaliteit van de oplossing, maar ook aan het slagen van een oplossing, ook als die nog niet bekend is!

Om het draagvlak van voorgestelde oplossingen en beleid nog verder te vergroten dan reeds door het gezamenlijk ontwikkelen ervan gebeurt, is het verstandig om ook naar de manier van stemmen te kijken. Werk je op grond van de gebruikelijke meerderheidsbesluiten, dan krijgt altijd een deel van de stemmers niet zijn zin, en dat kan in het geval van meer dan twee opties zelfs een absolute meerderheid zijn! Het 'systemisch consensusprincipe' kan hier helpen. Hierbij wordt niet met voorkeursstemmen gewerkt, maar juist met weerstandsstemmen. Iedere stemmer geeft een nul voor de oplossing die helemaal naar zijn zin is, een tien voor de oplossing die hem totaal tegenstaat, en een één tot en met negen voor alle gradaties daartussenin. De oplossing met de minste weerstandsstemmen wint. Op deze manier is het dus niet 'the winner takes it all', maar winnen alleen oplossingen waartegen de minste weerstand bestaat, een systeem gebaseerd op solidariteit dus, met de focus op het zoeken naar voor iedereen acceptabele oplossingen, terwijl het werken met het meerderheidsprincipe de focus automatisch verschuift van de inhoud van de oplossingen naar het zoeken naar bondgenoten om de zege van de eigen wil te behalen...

Toepassingsaspecten

Deze methode van open source democratie kan op elk niveau worden toegepast. Om tot een optimaal beleid op grotere schaal te komen zou een soort piramide van mindmaps gebouwd kunnen worden (van bedrijven, verenigingen, buurten, steden, regio's, etc.). Elke mindmap kan door iedereen worden begonnen, maar om de bouw te verzekeren zou daarnaast met gekozen moderators (op grond van hun bijdragen aan de mindmaps) kunnen worden gewerkt.

Verder is toegang altijd vrij, maar om een minimum deelname te verzekeren én om politiek bewustzijn en/of verantwoordelijkheidsgevoel te stimuleren, zou met per periode random toe te wijzen participatieplichten gewerkt kunnen worden.

Rol van de vertegenwoordigende macht

Een ander, zéér belangrijk, neveneffect van de op deze wijze ontstane directe democratie, is dat de vertegenwoordigende macht (het parlement) min of meer overbodig wordt, waardoor het ten eerste

dus veel meer om de inhoud dan om de personen in kwestie gaat, en ten tweede het altijd levensgrote gevaar van machtsmisbruik (de stelling waarmee we begonnen!) en passant wordt gevloerd!

Het feit dat een vertegenwoordigende macht overbodig kan worden betekent niet dat persoonlijke kwaliteiten op het gebied van retorica en overtuigingskunst niet meer belangrijk zijn. Integendeel, een alomtegenwoordigheid van democratie op elk gebied en op elk niveau zal zorgen voor veel meer betrokkenheid bij de mensen, waardoor zij, om hun mindmapitems te promoten of die van anderen beter te begrijpen, waarschijnlijk juist vaker dan ooit fysieke bijeenkomsten zullen gaan organiseren. Dit is alleen maar goed, en machtsmisbruik blijft nog steeds onmogelijk omdat de beslissingsmacht altijd bij de gemeenschap blijft door middel van digitaal stemmen op mindmapitems, wier inhoud nooit over personen gaat (omdat oplossingen in essentie nooit over personen gaan, maar over regels, plannen of afspraken).

Idealiter is er dus geen vertegenwoordigende macht meer nodig, maar zolang die er nog wel is (ook als verbinding met niet-democratische entiteiten en nog traditionele democratieën elders) zou deze de volgende taken moeten hebben:

- toezien op de uitvoering van de in de open source democratie genomen besluiten
- zelf inhoudelijke bijdragen leveren aan de mindmaps, ten einde maximaal de dialoog met de kiezers aan te (blijven) gaan
- het voortdurend bewaken van machtsevenwichten, overal en op elk niveau. Hiervoor is een continue begeleiding en bewaking nodig van de open source democratie zelf en van haar uitgangspunten (bescherming tegen o.a. misbruik d.m.v. hacks, 'trollenpraktijken', etc.)
- het (blijven) promoten en starten van nieuwe open source democratieprojecten, o.a. door deze vorm van democratie én het stimuleren van het kritisch denken in het algemeen, op te nemen in onderwijsprogramma's op alle niveaus
- beginnen met open source democratieprojecten bij organisaties/organen waarvan de elites het meest ontvankelijk zijn hiervoor (i.v.m. het gevaar van bovengenoemd misbruik door elites)
- het - liefst op basis van de open source democratie - verkiesbaar én afzetbaar maken van alle personen die de eindverantwoording over een organisatie, raad of politiek orgaan hebben

[Enkele gedachten over de ethiek van de volkswil versus die van 'de goede dictator'](#)

Maar de volkswil kan toch ook verkeerd gericht zijn? Is democratie niet slechts middel om het doel, gelijkwaardigheid, te bereiken? Als iedereen voor iedereen louter goede intenties had, en iedereen altijd goed geïnformeerd was, dan zou iedereen het met iedereen eens kunnen worden en waren er geen meerderheidsbesluiten nodig. Omgekeerd, als iemand met slechte intenties er in slaagt om een meerderheid op te stoken, krijg je van een meerderheidsbesluit juist ellende. Beide gevallen geven aan dat democratie dwingend is, en dáárin onderscheidt het zich dus niet van dictatuur. Dit roept de vraag op hoe zich dan de ethische waarde van een democratie verhoudt met die van 'de goede dictator' (dus met blijvend goede intenties voor iedereen).

Bij democratie loop je dus het gevaar van opstoken en niet goed geïnformeerd zijn, en dus van voor bepaalde groepen schadelijke besluiten. Hoe zit dat nu als besluiten aan een elite worden overgelaten? De extreme vorm hiervan vormt het theoretische geval van een goede dictator. Bij hem is het gevaar van opgestookt en slecht geïnformeerd te worden, juist doordat hij in zijn eentje is, nog veel groter, alleen hij hoeft immers opgestookt en slecht geïnformeerd te worden. Maar stel nu dat hij als volgt werkt: bij elke te nemen beslissing praktiseert hij de open source democratie, maar hij

neemt een besluit pas over als het overeenkomt met zijn voor iedereen goede intenties. Hieruit volgt dat hoe meer tijd je voor een besluit neemt, hoe socialer dat besluit wordt.

De mate van goed geïnformeerd zijn en de kans op blokkering van slechte intenties

Maar wat is de kans op een goede dictator/elite? En op een dictator/elite die goed *blijft*? Het verleden geeft hier bar weinig hoop. Terwijl de democratie juist kansen biedt om zoveel mogelijk belangen van zoveel mogelijk groepen te dienen. Blijft die democratie echter beperkt tot het kiezen van telkens een nieuwe elite, dan blijf je voor het principe van geïnstitutionaliseerde elites kiezen en blijf je dus ook de beschavingremmende dynamiek van het pluche houden. De open source democratie daarentegen biedt ook voor het probleem van niet goed geïnformeerd zijn de oplossing: elke burger kan kiezen waarin hij zich specialiseert, en juist omdat elke burger zich specialiseert, wordt de kans op goed geïnformeerd zijn van *alle* burgers maximaal (iedere specialist zal immers, weer statistisch gezien, de meeste en de beste bijdragen leveren aan de desbetreffende mindmap; mindmaps op grond waarvan de geïnteresseerde en/of betrokken burger zijn keuzen zal bepalen). Hetzelfde geldt voor de kans op opgestookt worden op grond van slechte intenties: alle burgers hebben zicht op en deelnamerecht aan de mindmaps, dus de mate van toetsing en correctie zal maximaal zijn.

Naar steeds centralere niveaus van zeggenschap gaan (zoals een Europese politieke unie gebaseerd op de huidige structuren!) bewerkstelligt juist het omgekeerde: op grond van de specialismen van steeds minder mensen worden beslissingen genomen, dus de kansen op zowel niet goed geïnformeerd zijn, als op opstoken op grond van slechte intenties, als op het niet gecorrigeerd worden van dat opstoken, zijn allemaal groter.

De noodzaak van een... dictatuur van de zeggenschap van allen!

De continue zeggenschap van *alle* mensen over hun eigen individuele en gezamenlijke leven, vormt dus, ook los van de wijze hoe die zeggenschap vorm te geven, maximale kans op het intoom houden van alle denkbare narigheid die (groepen) mensen elkaar kunnen aandoen, en maximale kans op het dienen van de belangen en dus verbeteren van de positie van achtergestelde/kwetsbare groepen. De consequentie van deze stelling is dat er gewoon geen enkele omweg meer mag worden bewandeld: democratie is doel en middel tegelijk: we moeten democratisch bepalen hoe democratie vorm te geven; democratisch bepalen wat te doen met de huidige machtsstructuren; democratisch bepalen hoe macht en bezit te (her)verdelen (want de aan- danwel afwezigheid van daadwerkelijke zeggenschap overstijgt zelfs de tegenstelling socialisme - kapitalisme!) etc. etc. De machtsongelijkheden kunnen dan van binnen worden uitgehold: daadwerkelijke democratische zeggenschap of niet, bij de open sourcedemocratie geven de mensen door het gezamenlijk creëren van hun mindmaps in feite al de aanzet tot de gewenste vorm van hun (samen)leven. Deze aanvankelijk slechts virtuele zeggenschap zal tot een zelfbewustzijn leiden dat het feitelijk gebrek aan zeggenschap op een gegeven moment simpelweg niet meer zal dulden!

De feitelijke overname van macht en bezit

Deze democratiseringsrevolutie onderscheidt zich dus wezenlijk van de klassieke ideeën over revolutie waarbij, na eveneens collectief opgebouwde druk, wordt gekozen voor een abrupte overname van macht en bezit, waarna onmiddellijk een nieuwe elite wordt geïnstalleerd danwel vanzelf zal ontstaan. En welke goede intenties die elite dan ook heeft, omdat er dan (nog) geen collectieve zeggenschapsstructuur is, zijn we dan principieel geen stap verder gekomen met de stelling waarmee we begonnen. Bij de democratiseringsrevolutie daarentegen is, op het moment dat

op enige schaal het hierboven beschreven moment van niet meer dulden is aangebroken, en machts- en bezitsoverdracht op die schaal aan de orde is, niet alleen die zeggenschapsstructuur er al wel, maar zijn bovendien ook de betreffende optimale inhoudelijke oplossingen reeds uitgewerkt en klaar voor implementatie.

Het moment van machts- en bezitsoverdracht zal altijd een confrontatie blijven, bij welke vorm van revolutie ook, maar hier openbaart zich nog een potentieel voordeel van revolutie door democratisering: waar bij de klassieke Marxistische revolutie het hele systeem in één keer omver moet, minstens op landelijk niveau (ten einde zeggenschap te verkrijgen over contra-revolutionaire hulpmiddelen als politie en leger), kan in het geval van de democratiseringsrevolutie op de schaal van bijvoorbeeld een bedrijf, juist doordat het hele alternatieve, en door iedere betrokkene mede-ontwikkelde (en gedragen!) systeem al klaar staat voor implementatie én doordat het dus niet om een 'ordinaire' machtsovername gaat, op het uur U ook op die kleine schaal de status quo, in plaats van slechts een bedreiging voor de elite te vormen, simpelweg een onhoudbare situatie blijken en dus slechts een simpele staking of gebouwenbezetting voldoende blijken om het vanaf nu anders en met anderen – namelijk met zijn allen! - te gaan doen.

Van rups tot vlinder, elke generatie weer

Je zou ook kunnen zeggen dat, terwijl de wereld gewoon doordraait, de bestaande zeggenschapsstructuur als een rups in zijn cocon verandert in een open source democratievlinder, en dat vervolgens een staking of bezetting de pop doet barsten, waardoor ineens duidelijk wordt dat er helemaal geen rups meer is – de oude zeggenschapsstructuur is een dood en feitelijk machteloos omhulsel geworden, maar dat er meteen een nieuwe zeggenschapsstructuur van prachtige en vruchtbare vlinders uitvliegt.

De metafoor van rups en vlinder is ook om een andere reden een veelzeggende: zoals er ook bij de voortplanting van de vlinder eerst weer een rups komt, zal ook de open source democratie elke generatie weer opnieuw geboren moeten worden, en, geheel analoog aan de woorden van de Amerikaanse denker John Dewey, is voor het slagen daarvan opvoeding, educatie, Bildung de vroedvrouw. Zelfs in een wereld van totale open source democratie, zal de nieuwe generatie namelijk steeds weer moeten zien te dealen met machtswellustelingen, onvoorziene ingrijpende gebeurtenissen en bedreigingen, en natuurlijk met de eeuwige veranderdrang van de mens, die telkens weer zowel zijn ondergang als zijn redding kan betekenen. En er is alleen kans op redding indien de open dialoog over het menselijk samenleven al van kleins af aan verplicht wordt gesteld.

En nu?

Door de globalisering is de grip van het kapitalisme, d.i. de neoliberale familie, zo totaal geworden dat zij de parlementaire democratieën, tot het kleinste organisatorisch niveau aan toe, geheel in haar zak heeft, en het komt nu dus aan op het doen ontwaken en stimuleren van het kritische vermogen en de politieke verantwoordelijkheid van de niet-verkozen burger om niet tot nog extremere ongelijkheid, een nieuwe (koude) oorlog, kortom barbarij te vervallen! 'There is no alternative!'

Bij de toepassing van de open source democratie zal een geheel nieuwe dynamiek ontstaan, inclusief ongewenste bijwerkingen en onvoorziene moeilijkheden. Ook blijven er nog heel wat vragen te beantwoorden: wat spreek je bijvoorbeeld af over de termijn waarin de actuele stemuitslag omgezet gaat worden in de effectuering van het bijbehorende beleidsvoorstel? En hoeveel tijd geef je de implementatie van zo'n voorstel dan? Ga je, om het aantal uitgebrachte stemmen te vergroten, werken met gedelegeerden op gebieden waarop jij je niet zeker genoeg voelt of waarvoor je geen tijd hebt? (Gedelegeerden zijn toch weer een vorm van vertegenwoordigende democratie, dus dan

zal je absoluut de mogelijkheid moeten inbouwen om jouw, door je gedelegeerden uitgebrachte stemmen (transparantie!) op elk moment te mogen intrekken, alsook jouw volmacht aan hen.)

Hoe dan ook zal de invoering van de open source democratie, op welke bescheiden schaal dan ook, al snel en alom het besef doen neerdalen dat collectieve zelfbeschikking niet alleen goed voelt en nodig is, maar niet minder dan een vanzelfsprekende eigenschap van de gehele samenleving moet zijn!

Laten we daarom zo snel mogelijk beginnen met experimenteren! Overal, maar vooral ook in de huidige organen van vertegenwoordigende democratie, zodat eerst dáár (het besef van) ware democratie zijn intrede zal doen, daar waar het beleid *nu nog* gemaakt wordt!